GÖÇ VE DİNİN TEMSİLLERİ: MİSAFİR FİLMİNİN ANLATISAL ANALİZİ

Visualising Migration and Religion: A Narrative Analysis of *The Guest*

Hasan Ali YILMAZ

Dr. Öğretim üyesi, Sinop Üniversitesi, Felsefe ve Din Bilimler, Din Bilimleri, Sinop, Türkiye.
Assist. Prof. Dr. Sinop University, Philosophy and Religious Sciences, Religious Sciences, Sinop, Türkiye.
hayilmaz@sinop.edu.tr, ORCID: https://orcid.org/0000-0003-3105-6691, ROR ID: https://ror.org/004ah3r71

Makale Türü / Article Types: Araştırma Makalesi / Research Article
Geliş Tarihi / Received: 15 Ağustos / August 2025
Kabul Tarihi / Accepted: 20 Ekim / October 2025
Yayın Tarihi / Published: 31 Aralık / December 2025
Yayın Sezonu / Pub Date Season: Aralık / December 2025
Sayı / Number: 28 **Sayfa / Pages:** 113 / 144

Atıf / Citation: Yılmaz, Hasan Ali. "Göç ve Dinin Temsilleri: Misafir Filminin Anlatısal Analizi [Visualising Migration and Religion: A Narrative Analysis of *The Guest*]". Bozok Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi [BOZİFDER]-Bozok University Journal of Faculty of Theology [BOZIFDER] 28 (Aralık / December 2025): 113 / 144
https://doi.org/10.51553/bozifder.1766580

Etik Beyan / Ethical Statement: Bu çalışmanın hazırlanma sürecinde bilimsel ve etik ilkelere uyulduğu ve yararlanılan tüm çalışmaların kaynakçada belirtildiği beyan olunur. / It is declared that scientific and ethical principles have been followed while carrying out and writing this study and that all the sources used have been properly cited.
Etik Kurul İzni Durumu / Ethics Committee Approval Status: Bu çalışmada Etik Kurul iznine gerek yoktur.
Etik Bildirim / Complaints: bozokilahiyatdergisi@gmail.com / https://dergipark.org.tr/tr/pub/bozifder/policy
İntihal / Plagiarism: Bu makale, en az iki hakem tarafından incelendi ve intihal içermediği teyit edildi. / This article has been reviewed by at least two referees and scanned via a plagiarism software.

Telif Hakkı / Copyright: Yazarlar dergide yayınlanan çalışmalarının telif hakkına sahiptirler ve çalışmaları CC BY-NC 4.0 lisansı altında yayımlanmaktadır. Authors publishing with the journal retain the copyright to their work licensed under the CC BY-NC 4.0.

Öz
Bu makale, Andaç Haznedaroğlu'nun yönetmenliğini yaptığı *Misafir* [*The Guest: From Aleppo to Istanbul, 2017*] filmi üzerinden göçmenlik temsillerini ve bu temsillerde dinin rolünü incelemektedir. Son yıllarda dinin göçmen yaşamındaki işlevine yönelik çalışmalar artış göstermektedir; ancak din ve göç ilişkisini konu alan araştırmaların, belirli nitel yöntemler çerçevesinde hâlâ sınırlı olduğu anlaşılmaktadır. Bu çalışma, söz konusu filmi görsel bir sosyolojik metin olarak ele alarak göçmenlik deneyimlerinin sinematik anlatımını ve dinin bu anlatıdaki etkisini analiz etmeyi amaçlamaktadır. Böylece din ve göç literatürüne hem kavramsal hem de yöntemsel düzeyde katkı sunmayı hedeflemektedir. Kuramsal çerçeve olarak, bireylerin, nesnelerin ve fikirlerin dolaşımına odaklanan "mobilite/hareketlilik" yaklaşımı benimsenmektedir. Bu yaklaşım, göç olgusunu yalnızca tek boyutlu bir yer değiştirme süreci olarak değil, "hareketlilik" ile "sabitlik" arasındaki karşılıklı ilişkiler üzerinden anlamayı mümkün kılmaktadır. Böylece din ve göç ilişkisinde istatistiksel sınıflandırmaların ötesine geçilerek, dinin göçmen için rolü çok yönlü ve ilişkisel bir bakış açısıyla incelenmektedir. Bu bağlamda din, yalnızca bir inanç sistemi veya kurumsal yapı olarak değil, mekânsal geçişler, zamansal kopuşlar ve kimlik müzakereleriyle etkileşim içinde olan yaşantısal bir pratik olarak değerlendirilmektedir. Çalışmada nitel araştırma yöntemi benimsenmiş; araştırma, anlatı deseni çerçevesinde yapılandırılarak veriler bu doğrultuda analiz edilmiştir. Bu yöntem, filmdeki karakterler, diyaloglar ve sahne düzeninin ayrıntılı biçimde incelenmesini sağlamaktadır. Özellikle mülteci karakter, Lina'nın hikâyesi, mekânsal geçişler, dini ritüeller ve kişilerarası ilişkiler ekseninde analiz edilmiştir. Araştırma iki temel soruya odaklanmaktadır: (1) Göçmen figürü, yapısal ve bireysel faktörler tarafından nasıl şekillenmektedir? (2) Din, "hareketlilik" bağlamlarında ne tür işlevler üstlenmektedir? Bulgular, göçmenliğin sabit ve homojen bir tip olmadığını; aksine kişisel hikâyeler, sınıfsal konumlar, etnik aidiyetler ve politik koşullar tarafından şekillenen dinamik bir süreç olduğunu göstermektedir. Din ise Lina gibi yerinden edilmiş bireyler için bir yandan aidiyet duygusunu sabitleyen güvenli bir zemin, diğer yandan belirsizlik ortamında yön tayin etmeyi sağlayan bir pusula işlevi görmektedir. Lina'nın hikâyesinde din, hem kaybedilen anavatana duygusal bir bağ kurmanın aracı, hem de yeni ve çoğu zaman kırılgan ve karşıtlıklarla oluşan yaşam koşullarına uyum sağlamada yol gösterici bir rehber olarak belirmektedir. Bu çalışma, "hareketlilik" teorisi ile görsel anlatı çözümlemesini bir araya getiren bir yaklaşımla sinema dili ve din araştırmalarını bütünleştiren yorumlayıcı bir çerçeve sunmaktadır. Böylece göç, sadece fiziksel bir yer değiştirme değil; aynı zamanda deneyimlenen, anlatılan ve dinin etkisiyle şekillenen bir süreç olarak görülmektedir.
Anahtar Kelimeler: Din Sosyolojisi, Din, Göç, Hareketlilik, Sinema.

Abstract
This article examines the representations of migration and the role of religion within these portrayals in *The Guest: From Aleppo to Istanbul* [*Misafir*, 2017], directed by Andaç Haznedaroğlu. In recent years, studies on the function of religion in migrant life have increased; however, it is observed that research on religion and migration remains limited when considered within the context of specific qualitative research methods. This study approaches the film as a visual sociological text, aiming to analyze the cinematic narrative of migration experiences and the influence of religion within that narrative. In doing so, it seeks to contribute to the literature on religion and migration at both the conceptual and methodological levels. The theoretical framework is based on the "mobility" approach, which focuses on the circulation of people, objects, and ideas.

This perspective allows migration to be understood not merely as a one-dimensional relocation process, but through the reciprocal relationship between "mobility" and "immobility". In this way, it moves beyond statistical classifications and examines the role of religion in the migration process from a multi-layered and relational perspective. In this context, religion is considered not only as a belief system or institutional structure, but also as a lived and situated practice that interacts with spatial transitions, temporal ruptures, and identity negotiations. The study adopts a qualitative research approach, organized around a narrative design, through which the data are analyzed. This method enables a detailed examination of the film's characters, dialogues, and mise-en-scène. Particularly focus is given to the refugee character Lina, whose story is analyzed in terms of spatial transitions, religious rituals, and interpersonal relationships. The research addresses two main questions: (1) How is the migrant figure shaped by structural and individual factors? (2) What functions does religion serve in contexts of mobility? The findings reveal that migration is not a fixed or homogeneous type; rather, it is a dynamic process shaped by personal histories, class positions, ethnic affiliations, and political circumstances. For displaced individuals like Lina, religion functions both as a secure ground that anchors a sense of belonging and as a compass that provides orientation in conditions of uncertainty. In Lina's story, religion emerges as both a means of establishing an emotional connection to a lost homeland and as a guiding reference for adapting to new and often fragile life conditions marked by contradictions. By combining mobility theory with visual narrative analysis, this study offers an interpretive framework that integrates sociological theory, cinematic language, and the study of religion. Thus, migration is seen not only as a physical mobility but also as a process that is experienced, narrated, and shaped by the influence of religion.
Keywords: Sociology of Religion, Religion, Migration, Mobility, Cinema.

Giriş

2011 yılında başlayan Suriye İç Savaşı, yaklaşık 13 milyon insanın yerinden edilmesine neden olmuştur. 2024 raporlarında bu kişilerin 7.4 milyonu ülke içinde göç ettiği, 4.1 milyonu ise Türkiye, Lübnan, Ürdün ve Irak gibi komşu ülkelere sığınmacı olarak yaşadığı tespit edilmiştir.[1] Türkiye, hâlen 2.7 milyon kayıtlı Suriyeli mülteciye ev sahipliği yapmakta olup bu alanda dünyada en fazla mülteci/göçmen[2] barındıran ülke konumundadır.[3] Bu kitlesel göç hareketi, göçmenler açısından

[1] United Nations High Commissionary for Refugees (UNHCR), "Syrian Emergency" (Erişim 14 Mayıs 2025).

[2] Bu çalışmada "mülteci" yerine "göçmen" kavramı tercih edilmiştir; çünkü bu tercih, hukuki ve statik kategorilerin ötesine geçmeyi amaçlamaktadır. "Göçmen" kavramı, yalnızca zorunlu hareketliliği değil, aynı zamanda filmde temsil edilen yerinden edilme olgusunun kültürel, duygusal ve mekânsal dinamiklerini de kapsayan daha geniş bir sosyolojik okuma imkânı sunmaktadır.

[3] T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı (GİB), "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma" (Erişim 9 Şubat 2025).

hukuki belirsizlikler ve geçici koruma statüsü gibi sorunlara yol açarken; ev sahibi toplumlarda istihdam, kentleşme ve sosyal uyum gibi alanlarda ciddi zorluklar ortaya çıkarmıştır.[4]

Türkiye'nin göç tarihi oldukça karmaşıktır ve bu alanda yerli akademisyenler tarafından zengin bir literatür geliştirilmiştir. Karpat, 19. yüzyılda Osmanlı döneminde Balkanlar ve Kafkasya'dan Anadolu'ya gerçekleşen büyük Müslüman göçlerini detaylı biçimde incelemiştir.[5] Cumhuriyet döneminde, mübadele sürecinin sosyolojik etkileri İçduygu ve Sirkeci tarafından ele alınmış; 1923-1938 yılları arasında yaklaşık 400.000 mübadilin yerleşim dinamikleri analiz edilmiştir.[6] Şenyapılı ise 1950'li yıllarda Ankara'daki gecekondu mahallelerinin dönüşümünü değerlendirmiştir.[7] Uluslararası göç bağlamında ise Abadan-Unat, Almanya'ya yönelik işçi göçünün Türk aile yapısı üzerindeki etkilerini uzun dönemli saha araştırmalarıyla ortaya koymuştur.[8] Bu örnek çalışmalar, Türkiye'nin hem göç alan hem de göç veren bir ülke olarak farklı dönemlerde geliştirdiği çok yönlü akademik yaklaşımları gözler önüne sermektedir. Özellikle 2011 sonrası Suriyeli göçüyle birlikte, bu alanda yapılan akademik faaliyetler artmış ve toplumsal farkındalık yükselmiştir.

Göç olgusu yalnızca akademik literatüre değil, aynı zamanda sanata ve sinemaya da yansımıştır. Türk sinemasında göç teması, özellikle 1960'lı yıllarda Almanya'ya işgücü göçüyle birlikte kendini göstermeye başlamıştır.[9] Bu filmler üç kuşak üzerinden şekillenmiştir: İlk kuşak Almanya'ya çalışmaya giden işçiler, ikinci kuşak onların çocukları ve aile birleşimi süreci, üçüncü kuşak ise Almanya'da doğup büyüyen bi-

[4] Hayriye Sağır - Süleyman Koç, "Türkiye'de Dış Göç ve Kentsel Yönetişim: Uyum Süreçleri, Sosyal Dinamikler ve Yönetim Politikaları", *Çağdaş Yerel Yönetimler* 34/1 (2025), 46.

[5] Kemal H. Karpat, *Osmanlı Nüfusu (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikler* (Timaş Yayınları, 2003), 45.

[6] Ahmet İçduygu- İbrahim Sirkeci, "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri", *75 Yılda Köylerden Şehirlere*, ed. Oya Baydar (İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999), 249-268.

[7] İlhan Tekeli vd., *Development of the Istanbul Metropolitan Area and Low Cost Housing* (Istanbul: Belbim, 1992), 78-82.

[8] Nermin Abadan-Unat, *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa* (İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002), 203.

[9] Sevtap Günay Köprülü, "Reflections of Migration on Literature and Cinema", *Söylem Filoloji Dergisi* 7/3 (2022), 704.

reylerdir.[10] Örneğin *Bir Türk'e Gönül Verdim* (1969), *Dönüş* (1972), *El Kapısı* (1974), *Almanya Acı Vatan* (1979), *Gurbetçi Şaban* (1985) ve *Vatan Yolu* (1988) gibi birçok film üretilmiştir. Almanya'ya göç, yalnızca Türk yönetmenlerin değil; Sohrab Shahid Saless'in *Gurbette* (1974) ve Helma Sanders'in *Şirin'in Düğünü* (1976) gibi yabancı yönetmenlerin de dikkatini çekmiştir.[11] Birlikte ele alındığında, Türkiye-Almanya göçünün sosyo-kültürel boyutlarını yakalayan görsel bir arşiv oluştururlar.

Buna karşın, Suriyeli mültecileri konu alan Türk filmlerinin sayısı oldukça azdır. Örneğin, *Terkedilmiş* (2015), *Hayat Çizgisi Suriye* (2016), *Fedakâr* (2017), *Daha* (2017) ve *Misafir* (2017) bu alandaki az sayıdaki örnekler arasında yer almaktadır. Bu filmler üzerine yapılan akademik çalışmalar da sınırlıdır. Örneğin, *Kardeşim için Der'a* (2018) filmi Suriye iç savaşının başlangıcına odaklanmakta ve Suriyelilerin mücadeleleri, yaşadıkları zorluklar ve mülteci olma deneyimleri incelenmektedir;[12] bazı eleştirel çalışmalar, *Daha* ve *Misafir* filmlerini, göçmenleri yardıma muhtaç, kurban, pasif olarak temsil edilmesi eleştirel bir bakışla incelenmiş ve çeşitli kavramlarla birlikte değerlendirme yapılmıştır.[13] Bu arada, Finlandiya yapımı *Umudun Öteki Yüzü* (2017) filmi, sinematik bakış açısını Türkiye'nin ötesine taşıyarak, Suriyeli göçmenlerin Finlandiya'nın göç politikaları bağlamında karşılaştıkları bürokratik ve toplumsal zorlukları ele almıştır.[14]

Göç meselesi din sosyologları, psikologlar ve eğitimciler tarafından farklı yönleriyle ele alınmıştır. Bu çalışmaların çoğu dinin, göçmenlerin ev sahibi topluma uyum ve entegrasyon sürecindeki rolüne odaklan-

[10] Kemal Çipe, "Ulusaşırı Türk Sineması", *Göç Dergisi* 8/3 (2021), 383.

[11] Claudia Schöning, "Almanya'da Yabancı İşçiler Üzerine Sinema Filmleri", *Istanbul Journal of Sociological Studies* 16 (2011), 95-98.

[12] Muhammed Ersin Toy- Şükrü Sim, "Türk Sinemasında Suriyeli Mülteciler: 'Kardeşim İçin Der'a' Filminde Mültecilerin Mağduriyet Temsili", *İletişim Çalışmaları Dergisi* 7/1 (2021), 49. Esad rejiminin siyasette mezhepçi bir tavır benimsemesinin Suriye'de iç savaşı nasıl tetiklediği hakkında ayrıntılı bilgi için bk. Reyhan Erdoğdu Başaran, "Klasik Nusayrî Metinlerinde Mezhebe Giriş: Dini Eğitim ve Amcalık Geleneği", *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 63/1 (2025), 71-83.

[13] Eren Yüksel, "Daha ve Misafir Filmlerinde Mültecilere Yönelik Dışlama Pratikleri ve Yok-Yerler", *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi* 6/2 (2019), 227.

[14] Erdem Akmeşe - Ayhan Küngeru, "Bir Homo Sacer Örneği Olarak 'Umudun Öteki Yüzü' Filminde Mülteciliğin Sunumu", *Art Vision* 28/49 (2022), 116.

maktadır.[15] Ancak bu yaklaşım, Amelina ve Faist tarafından 'metodolojik milliyetçilik' olarak değerlendirilmiş ve ulus-devlet merkezli bir bakış açısı taşığı iddiasıyla sınırlı kalmakla eleştirilmiştir.[16] Malkki de bu yaklaşımı, göçmenleri devlet merkezli coğrafi ve siyasi sınırlar içinde edilgen birer nesneye dönüştürdüğünü ve onların tarihsel öznelliklerini yok saydığını belirterek eleştirmektedir.[17] Bazı göç araştırmacıları da uyum kavramının ve bu araştırmaların göçmenlerin çoklu aidiyetlerini, transnasyonel bağlarını ve ev sahibi toplumun heterojen yapısını şekillendiren dinamik etkileşimleri yeterince görünür kılamadığını söyleyerek sorgulanması gerektiğini ifade etmektedir.[18]

Bu makalede ise göçmen figürü, "mobilite/hareketlilik paradigması" çerçevesinde ele alınmaktadır. Nail, göçmenleri durağan mekânlara bağlı "giden" ya da "gelen" kişiler olarak değil, devinimsel bir varlık olarak tanımlar.[19] Ona göre göçmen, durağanlığa dayalı toplum modellerinde ikincil bir konuma itilmekte; oysa göçmenliği anlamak için bireyin sürekli hareket hâlinde olduğu ve geçici sosyal konumlar içinde yer aldığı kabul edilmelidir.[20] Nail'in bu yaklaşımı, göç çalışmalarında durağanlık yerine "hareketlilik", bağlantısallık ve çok boyutluluk üzerine kurulu yeni bir kuramsal temel sunmaktadır. Bu makalede ele alınan *Misafir* filmindeki Lina karakteri de bu kuramsal çerçevenin somut bir örneğini oluşturmaktadır. Onun dini pratikleri, hem aidiyet kuran bir sabitlik alanı hem de hareketliliğin doğurduğu belirsizliklerle baş etme stratejisini örneklemektedir. Bu yaklaşım, varış/ayrılış, içerde/dışarda kalmışlık gibi ya/ya da ikiliklerinin ötesine geçerek, hareket halindeki bireylerin yaşamlarında dinin rolünü ortaya koymaktadır.

[15] Hasan Ali Yılmaz, "Emplacement Processes of Syrian Refugees in the Context of Migration, Religion and Space", *Marifetname* 12/1 (2025), 280.

[16] Anna Amelina- Thomas Faist, "De-naturalizing the National in Research Methodologies: Key Concepts of Transnational Studies in Migration", *Ethnic and Racial Studies* 35/10 (2012), 1708.

[17] Liisa H. Malkki, 'Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things', *Annual Review of Anthropology* 24 (1992), 33–34.

[18] Andreas Wimmer- Nina Glick Schiller, "Methodological nationalism and beyond: Nation-state Building, Migration and the Social Sciences", *Global Networks* 2/4 (2002), 301.

[19] Thomas Nail, *Göçmen Figürü*, çev. Dilşa Ritsa Eşli (İstanbul: İletişim Yayınları, 2022), 17.

[20] Nail, *Göçmen Figürü*, 15–17.

Bu çalışma, göç, din ve "hareketlilik" arasındaki ilişkiyi Haznedaroğlu'nun yazıp yönettiği *Misafir* (2017) filmi üzerinden incelemektedir. Filmde savaşta ailesini kaybeden Lina ve kız kardeşi Zehra'nın ve komşuları Meryem'in Türkiye'ye geçiş süreçleri, İstanbul'daki yaşam mücadeleleri ve Almanya'ya ulaşma hayalleri konu edinmektedir. Özellikle kadın ve çocuk mültecilerin yaşadığı zorluklara odaklanan film, bireysel anlatılar aracılığıyla göçmenlik deneyimini temsil etmektedir. Bu film bağlamında göç ve din çalışmalarında sıkça kullanılan ancak yeterince sorgulanmamış "geçicilik", "karşıtlık" ve "koşulluluk" kavramlarını öne çıkarılmaktadır. Bununla beraber göçmen figürünün sinematik temsili ve bu temsil içerisinde dinin nasıl işlevsel bir rol üstlendiği analiz edilmek istenmektedir.

Nitel yöntemi kullanan bu araştırmada, bireyin zaman içindeki deneyimlerinin, anlam ve duygu dünyasının anlaşılmasına odaklanan anlatı deseni kullanılmıştır. Veriler sosyolojik bir metin olarak ele alınan misafir filminden elde edilmiş ve bu veriler hareket ve sabitlik kavramları çerçevesinde geçicilik, koşulluluk ve karşıtlık temalarıyla birlikte analize tabi tutulmuştur. Bu metodolojik yöntemle çalışma şu sorulara cevap aramaktadır: 1. Yapısal ve bireysel unsurların ortaya çıkardığı hareketin göçmeni tanımlamaya katkısı nedir? 2. Göçmen için hareket sürecinde dinin rolü nedir?

Araştırma dört ana bölümden oluşmaktadır. İlk olarak mobilite yaklaşımının göç ve din ilişkisi kavramsal çerçevede ele alınacak, ikinci olarak yöntem ve veri kaynakları açıklanacak ve bulgular kısmında filmden göç, göçmen ve dine ilişkin elde edilen veriler analiz edilecektir. Son olarak ise elde edilen bulgular, mobilite ve sabitlik kavramlarıyla birlikte tartışma ve sonuç kısmında değerlendirilecektir.

1. Kavramsal Çerçeve: Mobilite, Göç ve Din İlişkisi

Sosyal bilimler, modernite söylemi içinde uzun süre yerleşik yaşamı medeniyetin ölçütü, hareketliliği ise toplumsal gelişimin önündeki bir engel olarak konumlandırmıştır.[21] Ancak dijital teknolojilerin ve ulaşım

[21] Hanife Aliefendioğlu- Fatma Umut Beşpınar, "Türkçe Literatürde Farklı Disiplinlerden

altyapısının gelişmesi, yasal ve yasa dışı insan hareketlerinin artmasıyla birlikte dünya her zamankinden daha hareketli hâle gelmiştir. Bu yeni durum, yerleşiklik paradigmasının sorgulanmasına ve yeni araştırma sorularının doğmasına zemin hazırlamıştır.[22] Günümüzdeki araştırmalar giderek artan bir şekilde "hareketlilik"[23], "akışkanlık"[24] ve "sanal hareketlilik"[25] gibi kavramları toplumsal yaşamı anlamak için kullanmaktadır. Urry'nin öncülüğünü yaptığı mobilite paradigması, bu gelişmelere teorik bir zemin sunarak toplumsal yapıları durağan değil; sürekli hareket hâlinde, akışkan ve değişken sistemler olarak ele alır.[26] Bu yaklaşım, insanların, nesnelerin, fikirlerin ve anlamların hareketine odaklanarak, bu hareketliliği bireysel, yerel ve küresel düzeyde anlamaya çalışır.[27] Bu nedenle turizmden hukuka, mimariden medya çalışmalarına kadar pek çok disiplinde geniş kabul görmüştür.[28]

Urry, hareketliliği beş farklı türe ayırır: "Bedensel hareketlilik" (göç veya işe gidip gelme gibi fiziksel bedenin hareketi), "fiziksel hareketlilik" (malların/kaynakların maddi akışı), "hayali/imgesel hareketlilik" (görseller/metinler aracılığıyla gerçekleşen zihinsel dolaşımlar), sanal hareketlilik (dijital etkileşimler) ve "iletişimsel hareketlilik" (teknoloji aracılığıyla gerçekleşen iletişimsel alışverişler).[29] Buna tamamlayıcı olarak Tim Cresswell, hareketliliği üç bütünleşik boyut üzerinden inceler: Fiziksel hareketin kendisi, bu hareketin kültürel temsilleri ve bedenlenmiş toplumsal deneyimleri. Bununla beraber o, mobilitenin iktidar ilişkileri dediği vize politikaları, göçmen ve sınır politikaları gibi yapısal unsurlara bağlı olduğunu ifade etmektedir. Ayrıca, mobilite ve sabitliğin diyalek-

Mobilite (Hareketlilik) Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Boyutu Üzerinden İncelenmesi", *Nüfusbilim Dergisi* 44/1 (Aralık 2022), 32.

[22] Mimi Sheller- John Urry, "The New Mobilities Paradigm", *Environment and Planning A* 38/2 (2006), 210.

[23] John Urry, *Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty First Century* (London: Routledge, 2000).

[24] Zygmunt Bauman, *Liquid Modernity* (Cambridge: Polity Press, 2000).

[25] Manuel Castells, *The Rise of the Network Society* (Malden, MA and Oxford: Blackwell, 2010).

[26] Urry, *Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty First Century*.

[27] Sheller- Urry, "The new mobilities paradigm", 210.

[28] Aliefendioğlu- Beşpınar, "Türkçe Literatürde Farklı Disiplinlerden Mobilite (Hareketlilik) Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Boyutu Üzerinden İncelenmesi", 28.

[29] John Urry, *Mobilities* (Oxford: Polity Press, 2007), 47.

tik bir ilişki içinde olduğunu ve sabit altyapılar olmadan "hareketlilik" mümkün olmayacağını belirtmektedir.[30]

Bu arada göç ve "hareketlilik" konusundan bahsetmek uygun olacaktır. Küreselleşmenin etkisiyle "hareketlilik" artarken, göç örüntüleri de dönüşmüş ve klasik ikili karşıtlıklar (neden/sonuç, kuzey/güney, varış/ayrılış) sorgulanmaya başlanmıştır.[31] Bazı araştırmacılar göç çalışmalarının hâlâ varış ya da ayrılış merkezli yazıldığını ve bu yaklaşımın göçmenleri yalnızca "immigrant" (gelen) ya da "emigrant" (giden) olarak tanımlayarak ulus-devlet normlarına sıkıştırdığını savunmaktadır. Bu durum göçmenleri ikincil konumlara yerleştirirken, toplumsal aktör olarak potansiyellerini göz ardı etmektedir. Gelinen noktada bu tür çalışmalar, göç araştırmacıları tarafından göçmeni mekan merkezli, toplumsal olguların durağanlığına, sınırları belirli ve homojen yapılar olarak ele alma eğiliminde olduğu gerekçesiyle eleştirilmektedir.[32]

Bu bağlamda şu soru önemlidir, mobilite yaklaşımı göç çalışmalarına nasıl bir katkı sunmaktadır? Bu noktada Nail'in görüşlerine bakmak uygun olacaktır. O, göçmen figürünü hareketin aktif bir öznesi olarak tanımlar. Ona göre göçmen, sabit bir toplumsal yapıya entegre olması beklenen pasif bir birey değil; toplumsal devinimin bir aktörüdür. Buna göre göçmenlerin yalnızca dışlanmanın pasif nesneleri olmadığını; aynı zamanda kendi toplumsal hareket biçimlerini ve karşı güçlerini üreterek toplumsal tarihi şekillendiren aktif özneler olduklarını vurgular.[33] Mobilite yaklaşımını benimseyen araştırmacılar, göçün sabit bir varış noktasına ulaşma süreci olarak değil, sürekli dönüşen bir "hareketlilik rejimi" olarak kavramsallaştırılması gerektiğini ve bu sayede çok katmanlı yapısının daha iyi anlaşılacağını ifade etmektedir.[34] Böylece mobilite yaklaşımı, ister zorunlu ister gönüllü olsun, göçmen figürünün tanımlanmasında toplumsal, kültürel, siyasal yapılarla bilikte hareketin kurucu bir unsur

[30] Tim Cresswell, *On the Move: Mobility in the Modern Western World* (London: Routledge, 2006), 145.
[31] Nina Glick Schiller - Thomas Faist (eds), *Migration, Development, and Transnationalization: A Critical Stance* (New York and Oxford: Berghahn Books, 2010), 15.
[32] Nail, *Göçmen Figürü*, 33–34.
[33] Nail, Göçmen figürü, 235.
[34] Sheller- Urry, "The New Mobilities Paradigm", 212.

olarak ele alınması gerektiğini göz önünde bulundurur. Bu kuramsal çerçeve, özellikle sinema gibi görsel anlatılar için son derece değerli bir araç sunar; çünkü göçmenleri sürekli hareket içinde tanımlamak, filmlerin göçü bitmiş bir olaydan ziyade sürekli bir oluş hâli olarak nasıl yansıttığını ortaya koyar.

Bu yaklaşım, makalenin çerçevesini oluşturan "geçicilik," "koşulluluk" ve "karşıtlık" temaları aracılığıyla göçmen figürünü çok katmanlı bir biçimde analiz etmeyi mümkün kılmaktadır.[35] "Geçicilik" teması göçmenin sabitlik içeren memleketinden kopması ve hiçbir mekana kalıcı olarak yerleşememesini içermektedir. Bu durum, Victor Turner'ın "eşik" (liminality) kavramını hatırlatmaktadırır. Eşik, bireyin ne tamamen "burada" ne de "orada" olduğu, sosyal olarak belirsiz bir geçiş sürecinde bulunma halidir.[36] Bu bağlamda göçmen, yalnızca yer değiştiren değil; aidiyetin, kimliğin ve toplumsal varoluşunun sürekli ertelendiği, geçicilik içeren ara bir durumda varlığını sürdürendir. Diğer tema olan "koşulluluk" ise göçe karar verilmesinden itibaren başlamaktadır. Çoğu zaman göç hareketliliği bireysel bir tercih değil, siyasi, hukuki, ekonomik ve iklim gibi yapısal ve doğal koşullara bağlıdır.[37] Görüldüğü gibi koşulluluk, göçmenliğin yapısal güç ilişkilerine bağlı olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Son tema olan "karşıtlık", ev sahibi/misafir, sabitlik/hareketlilik ve yoksulluk/zenginlik gibi ikili karşıtlıklar şeklinde tezahür etmektedir. Bu gerilimler, göçmenlerin zihin dünyasında anavatan ile ev sahibi toplum arasında gidip gelen zihinsel/hayali salınımlar üretir ve göçmeni, zamansal, mekânsal ve sınıfsal karşıtlıklar üzerinden tanımlanan ilişkisel bir yapı olarak açığa çıkarmaktadır. Bu temalar bir arada ele alındığında, göç deneyiminin, yapısal sınırlamalara tabi olsa da aktif biçimde yön verilen müzakere edilmiş bir "ara yerde olma hâli" olarak kavramsallaştırılabileceğini ortaya koyar.

Öte taraftan mobilite araştırmacılarına göre aidiyet, kök ve yerleşme gibi sabitlik ima eden deneyimler çoğu zaman hareketliliğin karşıtı olarak

[35] Bu temalar, araştırma bulgularından elde edilmiştir.
[36] Victor Turner, *The forest of symbols: Aspects of Ndembu Ritual* (Ithaca and London: Cornell University Press, 1992), 359.
[37] Nail, *Göçmen Figürü*, 135.

değerlendirilse de sabitlik ve mekân hareketin kurucu öğelerindendir. Zira hareket, daima bir yere, ilişkiye veya konuma referansla anlam kazanır.[38] Yol, havaalanı ve liman gibi altyapısal sabitlikler hareketi mümkün kılar.[39] Ancak "hareketlilik" yalnızca fiziksel altyapıya değil, aynı zamanda bireylerin göreli sabitliğine de dayanır. Örneğin Japonya'daki han çalışanları, konuklar için sabit bir deneyim üretirken kendileri sürekli hareket hâlindedir.[40] Benzer şekilde, hareket zamanla aidiyet ve güven hissi de inşa edebilir.[41] Bu bağlamda mobilite paradigması, yalnızca hareketi değil, aynı zamanda sabitliği, yerleşmeyi ve hatta hareketsizliği de analiz etme potansiyeline sahiptir. Göçmen deneyimi özelinde ise aidiyet, yuva ve güven duygusu gibi bireysel sabitleyici unsurlar "hareketlilik" bağlamında değerlendirilebilmektedir.

Din ve göç araştırmaları, dini mekânların, ritüellerin ve ifadelerin inananların yeni toplumda aidiyet ve yerleşme duygusu geliştirmelerinde sabitleyici bir rol oynadığını ortaya koymaktadır.[42] Bu durum din-mekan ilişkisi üzerinden anlaşılabilir. Şöyle ki inananlar tarihsel süreçte evlerini, mahallelerini ve şehirlerini tasarlarken, din de bu yapılar aracılığıyla gündelik yaşama nüfuz etmekte ve o yerin bir parçası hâline gelmektedir. Din bunu iki şekilde gerçekleştirir. Birincisi şehirlerin tasarımı yoluyla fiziksel diğeri ise ritüeller aracılığıyla sunduğu kimlik ve aidiyet gibi sosyal etkisidir.[43] Vásquez ve Knott, din-mekân ilişkisini değerlendirirken, bu mekânların yalnızca ibadet alanları olmadığını; aynı zamanda kimliğin korunduğu, sosyal ilişkilerin kurulduğu ve yeni çevreyle müzakerelerin gerçekleştiği alanlar olarak görmektedirler. Bu bağlamda camiler, kili-

[38] Cresswell, *On the Move: Mobility in the Modern Western World*, 55.

[39] Sheller - Urry, "The New Mobilities Paradigm", 210.

[40] Chris McMorran, "Practising Dwelling: Tourists and 'Home' in Rural Japan", *Tourist Studies* 15/3 (2015), 83-84.

[41] Mia Arp Fallov vd., "Mobile Forms of Belonging", *Mobilities* 8/4 (2013), 476.

[42] Peggy Levitt, *God Needs No Passport* (New York: Newpress, 2007); Jacqueline Maria Hagan, *Migration Miracle: Faith, Hope, and Meaning on the Undocumented Journey* (Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008); Holy Straut Eppsteiner vd. (ed.), *Intersections of Religion and Migration: Issues at the global crossroad* (New York: Palgrave Macmillan, 2016).

[43] Shampa Mazumdar - Sanjoy Mazumdar, 'Religion and Place Attachment: A Study of Sacred Places', *Journal of Environmental Psychology* 24/3 (2004), 385.

seler ve ev içi ibadet alanlarının hem bireysel hem de kolektif düzeyde sabitleyici bir rol üstlendiği iddia edilebilir.[44]

Bununla birlikte göçmenler için dini mekânlar ve ritüeller, hem fiziksel hem de manevi düzeyde süreklilik ve aidiyet sağlayan önemli sabitleyici unsurlar olarak işlev görür. Bu mekânlar, mimarileri ve dini pratikleri aracılığıyla göçmenlerin anavatanlarıyla sembolik bağ kurmalarına, kültürel ve dini sürekliliği sürdürmelerine imkân tanırken, aynı zamanda huzur, düzen ve dinginlik gibi manevi bir alan da sunar.[45] Benzer biçimde Kâbe gibi kutsal mekânlar ve hac ibadetinin gerçekleştiği yerler, sabit yapılar olmalarına rağmen milyonlarca insanın fiziksel ve ruhsal hareketliliğine yön veren merkezi odak noktalarıdır.[46] En önemlisi, ibadet pratikleri yerinden edilmiş yaşamlar için zamansal ve mekansal anlamda bir sabitlik ve yönelim sağlar; aynı zamanda ortak kimlik ve topluluk aidiyeti geliştirir.

Görüldüğü üzere dini ritüeller, nesneler ve mekânlar, inananlarda yalnızca sabitlik hissi oluşturmakla kalmaz; aynı zamanda zihinsel, manevi ve sosyal hareketliliği de teşvik eden çok katmanlı bir deneyim alanı sunar. Örneğin hac ve misyonerlik gibi "fiziksel hareketlilik" biçimleri, iletişim ve ulaşım araçları sayesinde dini mesajlar coğrafi ve kültürel sınırların ötesine taşınabilmektedir.[47] Tweed'e göre din, bireylerin yerleşmesini (dwelling) ve sınırları aşmasını (crossing) mümkün kılan konumlandırıcı ve dönüştürücü bir sistemdir.[48] Bu çerçevede göçmenler,

[44] Manuel A. Vásquez - Kim Knott, 'Three Dimensions of Religious Place-Making in Diaspora', *Global Networks* 14/3 (2014), 328.

[45] . Yılmaz, 'Emplacement Processes of Syrian Refugees in the Context of Migration, Religion and Space', 92; Khadija Kadrouch-Outmany - Marjo Buitelaar, 'Young Moroccan-Dutch Women on Hajj: Claiming Female Space', *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond Reconfiguring Gender, Religion, and Mobility*, ed. Marjo Buitelaar vd. (Oxon, New York: Routledge, 2021), 39; Vásquez - Knott, 'Three Dimensions of Religious Place-Making in Diaspora', 328; Mehmet Tayanç - Ahmet Aktaş, "Kur'an-ı Kerim'de Sözü Edilen MekânlarınToplumsal İzdüşümleri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz", *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2024), 59

[46] Richard Van Leeuwen, "In the 'Land of Wonders': Bint al-Shāṭi"s Pilgrimage: the Hajj and the Construction of Reformist Religiosity", *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond*, ed. Marjo Buitelaar vd. (New York and Oxon: Routledge, 2021), 171.

[47] Marjo Buitelaar vd., 'Muslim Pilgrimage Through the Lens of Women's New Mobilities', *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond Reconfiguring Gender, Religion, and Mobility*, ed. Marjo Buitelaar vd. (New York and Oxon: Routledge, 2021), 10.

[48] Thomas A. Tweed, *Din*, çev. Deniz Keskin (İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024), 26.

bir yandan yeni çevrelerinde kök salıp ulusötesi ilişkiler kurarken diğer yandan anavatanlarıyla bağlarını sürdürmektedirler. Buna göre makale, *Misafir* filmindeki Lina karakteri özelinde göçmen figürünü din, hareket ve sabitliğin iç içe geçen yapısıyla ele alınacaktır. Bu yapı içinde dinin durağan bir aidiyet göstergesi olmaktan çok hareket hâlindeki bireyler için hem yön belirleyici hem de anlam kurucu bir kaynak hâline geldiği ifade edilebilmektedir. Gelecek bölümde ise çalışmanın veri toplama araçları, analiz süreci ve yöntemi detaylı bir şekilde açıklanacaktır.

2. Yöntem

Bu çalışma, *Misafir* adlı filmin göçmen olgusunu ve bu bağlamda dinin bu olguya etkisini incelemektedir. Film, bu çok boyutlu süreci anlatı yoluyla yansıtan anlamlı bir görsel mecra olarak değerlendirilmiştir. Nitel bir yaklaşımla yürütülen araştırmada anlatının yapısal öğeleri (başlangıç, kriz, yolculuk, karşılaşmalar, geçişler) incelenerek toplanan veriler sahne betimlemeleri ve tematik analize tabi tutulmuştur.

Türkiye'de sinema, din ve göç ilişkisine dair akademik çalışmalar sınırlıdır ve çoğu, betimleyici düzeyde literatür taraması ya da doküman incelemesiyle sınırlı kalmaktadır. Bu durum, alanda yöntemsel çeşitliliğe ve derinlikli nitel yaklaşımlara duyulan ihtiyacı ortaya koymaktadır.[49] Bu makalede *Misafir* filmi yalnızca sanatsal bir kurgu olarak değil; aynı zamanda sosyolojik metin olarak ele alınmaktadır. Bu bağlamda *Misafir* filmi, göç ve dinin kesişiminde özgün bir temsil alanı sunmakta ve görsel-analitik bir veri kaynağı olarak çalışmanın merkezine yerleştirilmektedir. Çalışmada film niteliksel bir görsel malzeme olarak değerlendirilmek suretiyle alana bir katkı sunması amaçlanmaktadır.

Bu araştırmada sinemanın veri kaynağı olarak tercih edilmesinin üç temel gerekçesi bulunmaktadır: Birincisi, sinema toplumsal gerçekliğin yalnızca bir yansıması değil, aynı zamanda bu gerçekliği yeniden üreten kültürel bir formdur. Sinema, üretildiği toplumun sosyal, kültürel ve politik yapısından beslenerek, güncel gelişmelere — örneğin Türkiye'nin

[49] İhsan Yorulmaz, "Sinema ve Din İlişkisi: Akademik Tezler ve Yayınlar Üzerine bir Değerlendirme", *Uluslararası İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2019), 74.

göç meselesiyle karşı karşıya kalması gibi — ışık tutar.[50] İkincisi, sinema zamanı ve mekânı hem anlamlandıran hem de temsil eden bir araç olarak her sahnesiyle izleyiciye semboller aracılığıyla mesaj iletir. Üçüncüsü, sinema bireysel ve kolektif yaşam öykülerini görünür kılarak izleyici ile özne arasında duygusal bir bağ kurma potansiyeline sahiptir.[51] Bu bakımdan sinema, toplumsal meselelerin yalnızca temsilini değil aynı zamanda yeniden inşasını mümkün kılarak izleyiciyi hem düşünsel hem de duygusal düzeyde sürece dâhil etmektedir.

Bununla birlikte, *Misafir* filminin veri kaynağı olarak seçilmesinin nedeni, göçmenlik deneyimlerini siyasal, etnik ve sınıfsal boyutlarıyla ele alması ve bu süreci dinî temsiller üzerinden tartışmaya imkân tanımasıdır. Film, dinin göçmenlerin yerinden edilme sürecindeki rolünü incelemek açısından uygun bir anlatı alanı sunmaktadır. Bu yönüyle çalışma, filmdeki dinî temsillerin anlamlandırma, dayanıklılık ve aidiyet inşası gibi süreçlerle nasıl ilişkilendiğini analiz etmeyi amaçlamaktadır.[52] Ayrıca, John Urry'nin "sanal mobilite" kavramı, film gibi görsel anlatıların bireylerin başka yerleri, kültürleri ve deneyimleri zihinsel olarak canlandırmalarına nasıl aracılık ettiğini açıklar.[53] Bu bağlamda sinema, göçün yalnızca mekânsal değil, aynı zamanda kültürel ve dini boyutlarını da göz önüne seren bir anlatı zemini sunar. Bütün bu nedenlerle *Misafir* filmi, göç, "hareketlilik" ve din arasındaki ilişkiyi analiz etmek açısından güçlü ve anlamlı bir görsel veri kaynağı olarak değerlendirilmektedir.

Misafir filminden elde edilen veriler anlatı deseni temel alınarak toplanmış, analiz edilmiş ve raporlanmıştır. Anlatı deseni; bireylerin yaşam deneyimlerini, öykülerini ve bu öykülerin sosyal ve kültürel bağlamlarını inceleyen bir yöntemdir. Dilsel, yazılı ve görsel anlatılar, bu yöntemde araştırma verisi olarak değerlendirilir ve sistematik biçimde çözümlenir.[54]

[50] Gönül Dönmez-Colin, *Turkish Cinema: Identity, Distance and Belonging* (London: Reaktion Books, 2008),18.

[51] Ali Öztürk, "Sinema ve Toplumsal Bellek İlişkisi: "Dedemin İnsanları" Filmi Üzerine Bir Analiz', *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi (e-Gifder)* 12/3 (2024), 1718.

[52] Daniela Pezzoli-Olgiati, "Visual Culture and Religion: A Sociological Perspective", *Religion and the Public Sphere*, ed. Peter L. Berger- Grace Davie (New York: Routledge, 2020), 273.

[53] Urry, *Mobilities*, 135–137.

[54] Tim Cresswell, *Geographic Thought: A Critical Introduction* (Oxford: Wiley-Blackwell, 2013), 70.

Bu anlatılar bireylerin (özellikle çocuk karakterin) mahrumiyet, belirsizlik ve arada kalmışlık gibi deneyimlerinin ötesinde, dinin sembolik ve duygusal işlevleri üzerinden yeniden şekillenen anlam haritaları sunmaktadır.[55] Anlatılar yalnızca bireysel yaşam deneyimlerinin değil, aynı zamanda kültürel değerlerin ve sosyal yapının da taşıyıcısıdır.[56] Bu çerçevede *Misafir* filmi, göçmeni yalnızca fiziksel olarak yer değiştiren değil, aynı zamanda onun hareketini öne çıkarmaktadır. Bu hareketli sürecin içinde sınıfsal, yasal ve sosyal koşullarla birlikte ele alan bir anlatıya sahiptir.

Veri toplama sürecinde sahneler, sahne numarası ve süresi; sahnenin geçtiği mekân (sınır, ev, cami gibi); karakterin duygusal durumu (yalnızlık, korku, umut vb.) ve dini pratikler, semboller, ifadeler gibi belirli kriterler doğrultusunda değerlendirilmiştir. Buna göre göç deneyimine dair temalar geçicilik, koşulluluk ve karşıtlık olarak oluşturulmuştur. Örneğin, Lina ile Meryem'in sınırı geçtikten sonra bir camiye sığınmalarıyla başlayan sahne, karakterlerin savaştan kaçış sonrası yaşadıkları korku, belirsizlik ve yalnızlık gibi duyguları yansıttığı gibi bir tür manevi sığınma ve dayanma pratiği olarak da okunabilir ve koşulluluk teması altında değerlendirilebilir.

Bu araştırma, film çalışmaları bağlamında belirli sınırlılıklara da sahiptir. Anlatı araştırmalarında bağlamın derinlemesine anlaşılması için araştırmacının doğrudan etkileşim içinde olması beklenir. Ancak film analizinde böyle bir etkileşim mümkün değildir; dolayısıyla çözümlemeler, yalnızca filmdeki görsel ve işitsel göstergelere dayanmaktadır.[57] Bu durum, karakterlerin iç dünyasına dair yorumları dolaylı kılar. Bununla birlikte, film analizinin sağladığı önemli avantajlar da vardır. Filmler, yüz ifadeleri, beden dili ve mimikler gibi sözsüz iletişim biçimlerini doğal bağlamı içinde sunar. Ayrıca nadir veya tekrarlanması güç sahnelerin tekrar tekrar izlenebilmesi, detayların fark edilebilmesi ve analizlerin derinleştirilmesini sağlar.[58] Sonuç olarak, film temelli anlatı analizi, görsel-

[55] Catherine Kohler Riessman, *Narrative Methods for the Human Sciences* (California: SAGE Publications, 2008), 22-23.

[56] Riessman, *Narrative Methods for the Human Sciences*, 8.

[57] Catherine Marshall- Gretchen B. Rossman, *Designing Qualitative Research* (Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 2006), 121.

[58] Ali Yıldırım - Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (Ankara: Seçkin, 2011), 190.

işitsel verilerin anlamlarını ortaya çıkararak göç, din ve mobilite ilişkisini anlamada güçlü bir yöntem sunmaktadır.

Veri analiz sürecinde, filmde göç temasının vurgulandığı sahneler dönüm noktaları olarak belirlenmiş ve bu sahneler kronolojik sırayla düzenlenmiştir.[59] Dönüm noktası sahnelerdeki dini göndermeler, semboller ve göç deneyimiyle ilişkili içerikler tematik olarak kodlanmıştır.[60] Lina, kardeşi ve Meryem'in yaşamlarına dair bu sahneler birçok kez izlenmiş; mekân, karakter konumlanmaları, ses (diyalog, müzik, sessizlik), kamera hareketleri ve geçişler açısından detaylandırılarak yazılı hâle getirilmiştir.

Elde edilen verilerin düzenlenmesi ve sınıflandırılmasında "tematik analiz yöntemi" kullanılmıştır. Tematik analiz, nitel verilerde tekrar eden anlam örüntülerini tanımlamak, incelemek ve raporlamak için sistematik ve aynı zamanda esnek bir yaklaşım sunar.[61] Sosyal bilimciler, bu yöntemin özellikle filmler gibi görsel metinlerin çözümlenmesinde de etkili biçimde uygulanabileceğini vurgulamaktadır.[62] Analiz sürecinde filmde yer alan sahneler sistematik biçimde kodlanmıştır. Çalışmada, filmden doğrudan alıntı yapılan sahneler "Sahne 1", "Sahne 2" ve "Sahne 3" olarak kodlanmış; bu sahnelerdeki diyaloglar dipnotlarda ilgili kodlarla belirtilmiştir. Bu yöntem, filmdeki belirli diyalogların ve anlatısal örüntülerin bütüncül biçimde izlenebilmesine olanak tanımıştır. Aşağıda, doğrudan alıntı yapılan sahnelere ilişkin zaman aralıkları tablo hâlinde sunulmaktadır.

Tablo 1: Analize Dahil Edilen Sahneler

Sahne Kodu	Zaman Aralığı (dk/sn)	Kısa Açıklama
Sahne 1	59:30-01:00:20	AVM önündeki turistlerle karşılaşma
Sahne 2	1:13:00-01:15:44	Camiye sığınma
Sahne 3	1:21:00-01:21:25	Meryem ile ayrılma

[59] Cresswell, *Geographic Thought: A Critical Introduction*, 72.

[60] Metin Özarslan, *Görsel Kültür ve Film Çözümleme Yöntemleri* (İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016), 94–97.

[61] V. Braun- C. Clarke, "Using Thematic Analysis in Psychology", *Qualitative Research in Psychology* 3/2 (2006), 79-80.

[62] Jane Ritchie vd., *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers* (London, California, New Delhi: Sage Publications, 2013), 274–275.

Diğer sahneler ise tematik yöntemle ele alınmış ve altı aşamada gerçekleştirilmiştir: İlk aşamada film defalarca izlenerek aşinalık kazanılmış, sahneler dikkatle gözlemlenmiş ve ön notlar alınmıştır. İkinci aşamada göçmen deneyimini yansıtan mekânsal ve görsel unsurlar temsili öğelerle birlikte kodlanmıştır. Üçüncü aşamada, bu kodlar arasındaki ilişkilerden göçmenliğin geçiciliği, eşik halleri, mekânsal belirsizlik ve kimlik inşası gibi ana temalar ortaya çıkarılmıştır. Dördüncü aşamada, Nail'in göç kuramındaki dışlanma biçimleri ve pedetik güç kavramlarından da yararlanılarak "hareketlilik" ilk ana tema olarak belirlenmiş ve bu tema altında "geçicilik," "koşulluluk" ve "karşıtlık" olmak üzere üç alt tema geliştirilmiştir. Beşinci aşamada ise göçmenlerin dini pratikler aracılığıyla deneyimledikleri sahneler "sabitlik" diğer ana teması altında durağanlık, aidiyet ve mekânsal deneyim ekseninde analiz edilmiştir. Altıncı aşamada temalar, anlatıdaki işlevleri, temsil ettikleri toplumsal gerçeklikler din ve göç bağlamında adlandırılmış ve yorumlanmıştır. Aşağıda, doğrudan alıntı yapılan sahnelere ilişkin zaman aralıkları tablo hâlinde sunulmaktadır.

3.1. Bulgular

Bu bölümde, *Misafir* filminde Lina ve diğer göçmenlerin hareketliliğini temsil eden sahnelere ilişkin bulgular sunulmaktadır. Anlatı, Suriye'den ayrılma kararıyla başlayıp İstanbul'daki barınma arayışlarına ve son olarak Almanya'ya gitmek üzere bota binilmesine kadar uzanan bir süreci içermektedir. Bu göç süreci, çalışmayı "hareketlilik" kuramı çerçevesinde değerlendirmeye yöneltmiş ve analiz, bu çerçevede "geçicilik", "koşulluluk" ve "karşıtlık" kavramları etrafında yapılandırılmıştır. Her bir kavram, göçmen öznenin farklı "hareketlilik" deneyimlerini anlamlandırmak amacıyla kullanılmış; buna karşılık, göçmenlerin dini mekânlar, ifadeler ve ritüeller aracılığıyla deneyimledikleri sabitlik durumları da karşılaştırmalı olarak ele alınmıştır. Bu bağlamda, "hareketlilik" ve "sabitlik" arasındaki ilişki, filmin anlatısal yapısı üzerinden tematik olarak incelenmektedir.

3.2. Geçicilik

Film boyunca Lina'nın sürekli olarak yer değiştirmek zorunda kalması ve hiçbir mekânda uzun süre kalamaması, göçmenliğin doğasında var olan geçiciliği açık biçimde ortaya koymaktadır. İç savaşın başlamasıyla birlikte Lina ve arkadaşları, Suriye'de terk edilmiş evlere sığınmakta; dünya küresi üzerinde ülke seçme oyunu oynamakta, kullanılmayan eşyaları sahiplenmekte ve taşınma planları yapmaktadır. Bu sahneler, içinde bulundukları mekânların artık kalıcı değil, geçici alanlar hâline geldiğini göstermektedir. Esad rejimine bağlı askerlerin helikopterlerden bildiri atarak mahallelerin boşaltılmasını istemeleri de bu geçici yaşamı daha da pekiştirmektedir.

Filmin ilerleyen sahnelerinde Lina, ailesini saldırılarda kaybetmiş olarak, bebek kardeşi Zehra ve komşuları Meryem'le birlikte mültecilerle yollarda yürümektedir. Suriye-Türkiye-Almanya hattındaki yolculukları göç ettikleri ülkelerin onlar için kalıcı değil geçici birer durak olduğunu ortaya koymaktadır. İstanbul'da bodrum katta kalmaları, evden atılmaları, parklarda sabahlamaları, kısa süreli Türk bir ailenin yanında misafir edilmeleri ve cami ile asansör gibi geçici mekânlar arasında sürekli hareket hâlinde bulunmaları, mekânsal belirsizliği ve geçiciliği vurgulamaktadır. Filmde göçmenlik, bireysel bir tercih olarak değil; sınıfsal, siyasal ve yapısal nedenlerle dayatılan bir zorunluluk olarak sunulmaktadır.

Filmde "hareketlilik" sadece fiziksel değil; aynı zamanda sosyal, simgesel ve duygusal düzeyde de temsil edilmektedir. Lina, her yeni mekânda farklı sosyal roller üstlenmekte; önce çocuk, sonra abla, ardından sığınmacı, "misafir" ve nihayetinde neredeyse görünmez bir figüre dönüşmektedir. Bu değişimler, onun toplumsal sabitliğini olanaksızlaştırmaktadır. Lina'nın yerel toplumla kurduğu bağlar kısa ömürlü ve araçsal kalmakta, bu da göçmenlerin geçici figürler olarak algılandığını ortaya koymaktadır. Sürekli yer değiştirme, bodrum katlar veya karton çadırlarda yaşamak, Lina'nın kimliğinde boşluk, belirsizlik ve aidiyetsizlik duygularını derinleştirmektedir. Onun Halep'e ve annesine dönme arzusu, geçmişe olan bağlılığını ve Halep'in kendisi için bir aidiyet mekânı olduğunu göstermektedir.

Bununla birlikte Lina'nın geçiciliği dönüştürmeye yönelik çabaları da filmde dikkat çekmektedir. Örneğin, kısa süreliğine bir Türk kadının evinde misafir edilmesi veya Meryem'in iş yerinde hoşgörüyle karşılanması, ev sahibi toplumla sınırlı da olsa bağ kurma niyetini yansıtmaktadır. Ancak daha güçlü bağlar, mülteciler arasındaki karşılıklı destek ve dayanışma yoluyla kurulmaktadır. Dini mekânlar, ritüeller ve semboller, bu geçici ortamda Lina ve diğer mültecilere toplumsal ve manevi bir sabitlik hissi kazandırmaktadır. Türkiye sınırını geçtikten sonra camide ibadet etmeleri ve sağlık hizmeti almaları, caminin bir yandan fiziksel iyileşme alanı, diğer yandan manevi sığınak olarak işlev gördüğünü göstermektedir. Başka bir sahnede cami, mültecilerin sabahladığı ve şadırvanda yüzlerini yıkayarak güne hazırlandıkları geçici bir merkez olarak öne çıkmaktadır (Sahne 2).

Cami sahnesinde geçen şu diyalog, bu mekânların anlamını daha da pekiştirmektedir:

> "Meryem: Lina artık küçük değilsin. Anlaman lazım şimdi. Yorulduğunu biliyorum. Benim de gücüm kalmadı. Ama ne yapalım. Bak orada hiçbir şeyim kalmadı. Evlerimiz gitti. Paramız bitti. Ailelerimiz de yok artık. Bu dünyada sadece biz kaldık işte. Ne olur benimle gel... Belki senin annen ben olurum. Tamam mı?"[63]

Bu ifadeler, caminin yalnızca ibadet edilen değil, aynı zamanda aidiyetin ve yakınlığın yeniden inşa edildiği bir alan olduğunu göstermektedir. Filmin sonuna doğru, Lina'nın Meryem'e bota binmeden önce söylediği şu sözler, dinin göçmenlik deneyimindeki anlamını derinleştirmektedir (Sahne 3):

"Lina: Canın bir şeye sıkıldığında gökyüzüne bak. Orada her zaman
Meryem: O sen misin yoksa?
Lina: Hayır, her şeyden herkesten daha büyük (..)."[64]

Bu sözler, aşkın olana yönelimi, kimliğin devamlılığını ve içsel bir direnci simgelemektedir. Din, bireyin mekânsal ve zamansal olarak kendini yeniden konumlandırmasına olanak tanımaktadır. Araştırmalar da dinin göçmenler için aidiyet, kimlik ve istikrar kurma süreçlerinde temel

[63] Andaç Haznedaroğlu, *The Guest from Aleppo to İstanbul [Misafir]* (Film, 2017), 1:13:00-01:15:44.
[64] Haznedaroğlu, *The Guest from Aleppo to İstanbul,* 1:21:00-01:21:25.

bir rol oynadığını göstermektedir. Örneğin, cami ve dini diyaloglar Lina ve diğer göçmenlere bulundukları halden başka bir hale geçmesine, fiziki mekandan manevi bir mekana geçmesine ve şimdiden geçmişe ya da geleceğe geçmesine olanak tanıdığı söylenebilir. Bu bağlamda din, mekânsal ve toplumsal sınırların aşılmasında rol almakta; bireylerin geçicilik tecrübesini birlikte yaşamalarında bulunarak yeni bir "yerlilik" duygusu inşa etmelerine aracılık etmektedir. Bunu yaparken din bireyleri yönlendiren ve yeni aidiyet alanları kurmalarına olanak tanıyan kurucu bir güç olarak işlev görmektedir.[65] Böylece, din ister istemli ister zorunlu olsun göçmenler için hareketliliğe anlam kazandırmaktadır.

3.3. Koşulluluk

Filmde Lina ve diğer göçmenlerin memleketlerinden ayrılması, İstanbul'da bir yerden başka bir yere hareket etmesi sınıfsal, yasal ve sosyal koşullar tarafından şekillenmektedir. Göçmen hareketliliğini tetikleyen bu koşulluluğun en belirgin biçimi, mültecilerin sınıfsal durumlarında gözlemlenmektedir. Örneğin, Lina ve diğer mültecilerin kira ödeyemedikleri için çocuklarıyla birlikte yağışlı bir gecede kaldıkları bodrum kattan sokağa atılmaları, Meryem'in çalışmak zorunda kalıp Lina'yı yalnız bırakması ve mülteci çocukların sokakta şarkı söyleyip dans ederek para kazanmaya çalışmaları, ekonomik ve doğal koşullar altında şekillenen zorunlu bir hareketliliği gözler önüne sermektedir. Filmdeki göçmenlik deneyimi aynı zamanda davranışsal ve ilişkisel koşullara bağlıdır. Lina ve diğer kadın karakterler, kaldıkları bodrum katta dahi sessiz kalmak, taşkınlık yapmamak ve fazla görünür olmamak zorundadır. Bu durum, göçmenliğin "görünmediğin sürece tolere edilirsin" anlayışıyla şekillendiğini göstermektedir.

Burada şu hususun da belirtilmesi gerekir ki toplumsal ilişkilere katılım büyük ölçüde dilsel yeterliliğe bağlıdır. Türkçe konuşamayan göçmenler, yerli halkla iletişim kuramamakta; böylece sosyal kabul de sınırlı kalmaktadır. Bu durum, göçmenliğin yalnızca fiziksel barınma meselesi

[65] Alexandre Horstman- Jin-Heon Jung, "Refugees and Religion", *Building Noah's Ark for Migrants, Refugees, and Religio*, ed. Alexandre Horstman- Jin-Heon Jung (Newyork: Palgrave, 2015), 13.

olmadığını, aynı zamanda davranışsal normlara ve sessizliğe bağlı olarak şekillendiğini ve sosyal hareketliliği kısıtladığını ortaya koymaktadır. Filmde kimliksizlik nedeniyle Meryem'e polisin şüpheyle yaklaşması ve sorgulaması, Lina'nın kardeşinin hastanede tedavi edilememesi ve göz altındaki diğer kadınların ona yönelik küçümseyici tavırları, göçmenliğin geçici ve güvencesiz doğasını ve yerleşmenin ancak yasal koşullarla mümkün olabileceğini vurgulamaktadır.

Bununla birlikte bütün bu yapısal ve davranışsal koşullara rağmen film, zorunlu hareketliliğe karşı geliştirilen bir direnç ve yeni bir "yerleşme" (emplacement) arayışını da göstermektedir. McMorran'ın belirttiği gibi, zorunlu hareketlilik üretiminin yanı sıra sabitlik arayışı da kaçınılmazdır.[66] Filmde göçmenler, sınıfsal ayrımlar, statü farklılıkları ve sosyal ilişkiler gibi koşullara rağmen güvenli bir yer, ilişkiler ağı ya da yön bulma çabası içindedir. Bu noktada din, mülteciler için önemli bir rol üstlenmektedir. Din, göçmenlerin kültürel kimliğini koruma, sosyal ağlar kurma ve toplumsal bağlamda anlam üretme süreçlerinde işlevsel olmaktadır. Bu noktada Tweed'in "geçiş" (crossing) ve "yerleşme" (dwelling) kavramları ile dinin yerinden edilmiş bireyler için nasıl bir manevi merkez ve süreklilik hissi sunduğuna dair açıklamalar hatırlanabilir.[67] Filmde yer alan dini mekânlar ve ifadeler, göçmenler için koşulların zorluğuna rağmen bir tür sabitlik oluşturmaktadır. Örneğin "Allah rızası için" veya "Allah'a şükür" gibi sözler ile Lina'nın gökyüzüne bakıp "her şeyi gören biri var" demesi, fiziksel yerinden edilmişlik karşısında çeşitli koşulları aşarak manevi bir aidiyet ve güven duygusu oluşturmakta ve kimliğini koruma aracı olarak işlev görmektedir.

Daha da önemlisi, din göçmenlere yalnızca sabitlik işaret etmekle kalmamakta; aynı zamanda mevcut sınırlamaların ötesine geçebildikleri yeni bir yerel-ötesi (translocal) hareketlilik alanı da sunmaktadır. Yaşlı teyzenin "Allah bizi oradan oraya sürükledi ama yine de buluşturdu" ifadesi ve Meryem'in gökyüzüne bakarak konuştuğu sahne, dinin inanan bireyleri sosyal, mekânsal ve kozmik sınırların ötesine taşıdığını göstermektedir.

[66] McMorran, "Practising Dwelling: Tourists and 'Home' in Rural Japan", 273.

[67] Thomas A. Tweed, *Crossing and Dwelling: A Theory of Religion* (Cambridge, MA and London: Harvard University Press, 2006), 59.

Bu durum dinin göçmenler için yapısal ve kültürel engelleri aşmalarını sağlamakta ve manevi bir sabitlik sağlamaktadır. Bununla birlikte, din, manevi ve zihinsel anlamda ulusötesi bir hareketlilik alanı taşıdığı da anlaşılmaktadır. Bu bakımdan, dini mekânlar, ritüeller ve dini ifadeler; sabitlik üretirken hem kültürel devamlılığı sağlamakta hem de yeni sosyal bağlar kurarak temellenme ve yurtlanmahissini güçlendirmektedir.

3.4. Karşıtlıklar

Filmde göçmen yaşamını anlamayı sağlayan temalardan birisi de karşıtlıktır. Bu karşıtlıklar, zamansal, mekânsal ve sınıfsal düzeyde sunulmakta; birbirine bağlı ve iç içe geçmiş bir yapı içerisinde verilmektedir. Her bir karşıtlık, Lina'nın ve diğer mültecilerin geçici, güvencesiz ve dışlanmış yaşam koşullarını daha da görünür hâle getirmektedir. Bu konuda bahsedilebilecek ilk karşıtlık, geçmiş ve şimdi arasında kurulan zamansal ayrımla ortaya çıkmaktadır. Filmin başında Lina'nın ailesiyle birlikte olduğu sahnelerde sıcak, güvenli ve oyun dolu bir ortam betimlenmektedir. Aile içi şakalaşmalar, evin içindeki huzur ve çocukluğun masumiyeti ön plandadır; ancak kısa süre içinde bu sahneler, aileden kopuşa, yalnızlığa ve erken yaşta sorumluluk almaya evrilmektedir. Yolculuk sahnesinde Lina'nın yanında artık sadece bebek kardeşi Zehra vardır. Bu noktada Lina, artık yalnız bir çocuk değil, aynı zamanda bir anne figürü olarak resmedilmektedir. Bu dönüşüm yalnızca zamanın ilerleyişinin değil, savaşın ve zorunlu göçün bireyin kimliği ve konumunu nasıl dönüştürdüğünün de bir göstergesidir. Bu bağlamda göçmenlik, zamansal bir kırılma ile başlamaktadır: Lina artık ne çocuk ne de evdedir; bir eşikte, karşıtlıklar arasında bir geçiş hâlindedir.

İkinci karşıtlık, mekânsal düzlemde ortaya çıkmaktadır. Suriye tarafında iç savaşın yol açtığı güvensizlik, terk edilmiş evler ve helikopterlerden atılan bildirilerle simgelenirken; Türkiye tarafı görece güvenli olarak resmedilmektedir. Ancak bu görece güvenlik, barınma ve statü sorunlarını ortadan kaldırmamaktadır. Lina ve diğer mülteciler İstanbul'da parklar, bodrum katlar ve sokaklar arasında sürekli bir hareket hâlindedir. Güvenli bir ülkeye ulaşmak, bir anlamda onların sosyal ya da mekânsal sabitli-

ğini garanti etmemekte; aksine onları statüsüz bir geçiciliğe mahkûm etmektedir. Bu anlamda filmde göçmenlik, Lina için kalıcı bir çözüm olmaktan çok mekansal karştlık durumunu yansıtmaktadır. Bu karşıtlık durumu da mültecileri aidiyet kuramadıkları ve buna bağlı olarak sabitlik hissedemedikleri şimdi ve buraya mahkûm etmektedir.[68]

Diğer kısım olan sınıfsal karşıtlıklar da filmde göçmenlik temasını inşa ederken yoğun biçimde kullanılmıştır. Lina ve diğer mülteciler İstanbul'a girdiklerinde, kamera onları ışıltılı gökdelenlerin, kalabalık caddelerin ve simgesel mekânların (Ayasofya, Galata Kulesi) içinden geçirir. Bu sahneler, bir bakıma İstanbul'un turistik ve üst sınıfa hitap eden yüzünü yansıtırken, diğer yandan Lina'nın yersizliğini daha da vurgulamaktadır. Benzer şekilde, Lina ve diğer kız çocuklarının iş çıkışı sırtlarında çuvallarla yürüdüğü sahnede, arka planda yükselen yüksek cam binalar kent içindeki sınıfsal ayrımı gözler önüne sermektedir. Zira göçmenler, bu mekânlara fiziksel olarak yakın olsalar da sosyal ve ekonomik sınıf farkı dolayısıyla dışlanmış durumdadır.

Özellikle bir Alışveriş Merkezi önünde Körfez ülkelerinden gelen zengin Arap turistlerle karşılaşma sahnesi, sınıfsal karşıtlıkların zirveye ulaştığı anlardandır. Lina, Arapça konuştukları için bu turistleri Suriyeli sanarak İstanbul'da bir parkın yerini sorar. Ancak karşısındaki figürler, Lina'nın aksine şehre geçici olarak gelen ve sınıfsal olarak ayrıcalıklı kişilerdir. Bu durumda bir ülkedeki yabancılar, ikiye bölünmektedir: biri statüsüz ve istenmeyen göçmeni, diğeri zengin ve ayrıcalıklı turist (Sahne 1). Aşağıdaki sahnede geçen diyalog bu sınıfsal karşıtlığı ortaya koymaktadır:

> "Lina: Abla! Park nerede, biliyor musunuz?
>
> Turist: Hayır tatlım, bilmiyorum. Annen nerede? Yalnız mısın? Suriyelisin değil mi? (yanındakine döner) Para ver. (Zehra'yı işaret ederek) Bu kız kardeşin değil mi? Al bakalım!
>
> Lina: Hayır para istemem! N'olur yardım edin! Siz de Suriyelisiniz.

[68] Ömer Aytaç, "Kent Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli", *Mukaddime* 7/1 (2016), 138.

Turist: Hayır canım, biz Suriyeli değiliz. Alışverişe geldik, sonra ülkemize döneceğiz. Gidelim biz şimdi, acelemiz var.

Turist: (Ayrıldıktan sonra) Vallahi çok üzücü bir durum."[69]

Bu sahnede, aynı dili konuşmalarına rağmen farklı sınıfsal konumlara sahip bireyler arasındaki mesafe belirginleşmektedir. Lina'nın "siz de Suriyelisiniz" ısrarı, ortak kimliğin birleştirici olacağına dair inancını yansıtmaktadır. Bu durum göçmenler, bir taraftan içinde bulundukları toplumla aidiyet sorunu yaşarken ve sürekli olarak geçici bir konumda bulunurken diğer taraftan sınıfsal bariyerler arasında hareket etmeye zorlandıklarını göstermektedir. Öte yandan Lina'nın film boyunca yaşadığı umut ve umutsuzluk, aidiyet ve yabancılaşma, gurur ve mahcubiyet gibi karşıt duygular, göçmenliğin içsel çelişkilerini de yansıtmaktadır. Böylece göçmenlik, yalnızca sınıfsal farklarla değil, aynı zamanda bireyin duygu hâlinde de bulunan bir hareketliliği temsil etmektedir. Bu örnekler, karşıtlık temasının hareketliliği yalnızca bireysel deneyimler üzerinden değil; aynı zamanda sınıf gibi toplumsal yapılar ve yasalar bağlamında da şekillendirdiğini göstermektedir.

Lina ve diğer göçmenlerin aidiyet ve kimlik duygusunu neden istikrarlı bir biçimde geliştiremediklerini anlamada zamansal, mekânsal ve sınıfsal karşıtlıkların oynadığı merkezi rol, literatürde kapsamlı biçimde belgelenmiştir. Zorunlu hareketlilik ve toplumsal dışlanma bağlamında, dini pratikler hem bireysel hem de kolektif düzeyde istikrarı sağlama aracı olarak öne çıkmaktadır. "Allah rızası için", "Şükürler olsun", "Allah sabır versin", "Allah seni sevenle kavuştursun" gibi ifadeler, göçmenlerin dini söylem aracılığıyla direnç geliştirdiklerini göstermektedir. Benzer şekilde, Lina'nın gökyüzüne bakarken söylediği "Her şeyi gören biri var" cümlesi, yerinden edilme karşısında manevi bir merkez inşa etme çabasını temsil eder. Bu sahneler, dinî inancın 'karşıtlıklar' ve 'geçicilik' ortamında metafizik bir süreklilik ve yön duygusu sağladığını göstermektedir.[70] Ayrıca dinin bu dünyadan öteye dair sunduğu yaşam vaadi, Lina'nın ailesinin ölümüyle yaşadığı kayıp, yokluk ve yas duygularıyla

[69] Haznedaroğlu, Misafir *The Guest from Aleppo to İstanbul,* 59:30–01:00:20.
[70] Tweed, *Din*, 20.

başa çıkmasına yardımcı olmaktadır. Bu bağlamda, din Lina ve diğer göçmenler için güçlü bir kaynak işlevi görerek kimliksel, toplumsal ve ruhsal düzeylerde bir istikrar duygusu sunmakta; aynı zamanda sınıfsal karşıtlıklarla şekillenen yaşamda yeni anlam alanları kurmalarına olanak tanımaktadır.[71]

3. Tartışma

Bu çalışmada *Misafir* [*The Guest: From Aleppo to Istanbu, 2017l*] filmi üzerinden göç deneyimi ile dinin bu deneyime katkısı incelenmiştir. Film göçmeni yeni topluma tutunamayan coğrafi, sosyal ve duygusal olarak devingen ve hareket halinde temsil etmiştir. Bu durum göçmenin yaşadığı bodrum kat, sokak ve parklar gibi yerlerde "bulunduğu" ancak "yerleşemediği" alanlarla açıklanabilir. Bununla birlikte göçmenin mekânsal ve sosyal sabitlikten yoksunluğunu dönüştürme çabası da yeni ilişkiler geliştirme, mekanlar edinme ve var olan ağlara katılma şeklinde yer almaya da devam ettiği de belirtilmelidir. Buna bağlı olarak film anlatısı, sosyal bilimlerde son zamanlarda ortaya çıkan mobilite yaklaşımıyla incelenmiştir. Mobilite paradigmasına bağlı olarak çalışma üç alt tema etrafında yapılandırılmıştır: "geçicilik", "koşulluluk" ve "karşıtlık". Filmde göçmenin içinde bulunduğu her yer, her an kaybedilebilecek geçici bir alan olarak temsil edilmektedir. Bu durum, mültecilerin deneyimini 'ne burada ne orada, ne bu ne o' olma haliyle yansıtmaktadır. Yine, Lina'nın ne zaman ve nereye hareket edebileceği gibi yaşamsal kararlar; kimlik, sınır kontrolü, hava koşulları veya ekonomik yetersizlikler gibi dışsal koşullara bağlı olarak şekillenmektedir. Son olarak, fiziksel, sanal, ilişkisel hareketin yönü de zamansal, mekansal ve sınıfsal karşıtlıklar tarafından tayin edilmektedir. Bu durumun kırıldığı sahnelerde ise dini mekanlar, ifadeler ve dualar kullanılmaktadır. Bu sahnelerde din, göçmenler için mekân ve koşullardan bağımsız olarak umudun, yenilenmenin ve hareketin itici gücü olarak ortaya çıkar; aynı zamanda göç sürecinde anlam üreten manevi duraklar olarak işlev görür.

[71] Horstman - Jung, "Refugees and Religion", 3.

Makalede kullanılan mobilite yaklaşımı, uluslararası literatürde Urry ve Cresswell gibi sosyal bilimcilerin çalışmalarıyla giderek merkezî bir konuma ulaşırken, Aliefendioğlu ve Beşpınar'ın döküman incelemesi Türkiye akademisinde bu kavrama odaklanan sosyal bilim çalışmalarında sınırlı kaldığına dikkat çekmektedir. Bahsedilen çalışmalarında mobilite kavramının Türkiye'de daha çok demografi, mimarlık, tasarım ve kent planlaması gibi alanlarda kullanıldığını; ancak toplumsal-kültürel analizlerde yeterince yer bulmadığını ortaya koymaktadırlar.[72] Buradan hareketle makalede ise göçmen; devlet merkezli, sınırlı bir mekan ve zaman içinde, edilgen bir nesne gibi algılanmamış[73] mobilite yaklaşımıyla birlikte kurdukları ilişkiler, edindikleri mekanlar ve yaptıkları dini ritüelleriyle birlikte geçici de olsa yerleşme biçimleri mobilite yaklaşımıyla incelenmiştir. Ayrıca mobilite perspektifiyle gerçekleştirilen bu araştırma, göçmen deneyimlerini dinî pratiklerle birlikte ele alması; din sosyolojisinin metodolojik araçlarını genişletmekte ve yeni bakış açıları kazandırmaktadır.

Bu makalenin katkıları bağlamında şunlar söylenebilir, öncelikle araştırma mobilite yaklaşımının din ve göç araştırmalarına nasıl uygulanabileceğini örneklemektedir. Mobilite araştırmacılarının da vurguladığı gibi, hareket yalnızca fiziksel bir yer değiştirmeden ibaret değildir; aksine, yeniden üretilen sosyal ilişkileri, duyguları ve kimlikleri kapsayan, iktidar ilişkileri ile yapısal ve bireysel unsurlar tarafından şekillenen çok boyutlu bir olgudur. Bu bağlamda, incelenen filmde göç, sadece coğrafi bir yer değiştirme süreci olarak değil; aynı zamanda bireylerin ekonomik zorluklar, doğal engeller, davranışsal kısıtlamalar ve yasal statü sorunları gibi çeşitli koşullar karşısında kendilerini yeniden konumlandırma biçimi olarak ele alınmıştır. Ayrıca, çalışma din olgusunu da göçmenin devingenliğini anlamlandıran ve dönüştüren bir faktör olarak ele almakla din ve göç araştırmaları için mobilite yaklaşımının işlevselliğini vurgulamaktadır.

Bununla beraber göç ve din gibi karmaşık deneyimlerin görsel anlatı aracılığıyla somutlaştırılması da diğer bir katkı olarak belirtilmesi uygun

[72] Aliefendioğlu - Beşpınar, "Türkçe Literatürde Farklı Disiplinlerden Mobilite (Hareketlilik) Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Boyutu Üzerinden İncelenmesi", 28.

[73] Malkki, "Refugees and Exile: From 'Refugee Studies' to the National Order of Things", 33–34.

olacaktır. Şöyle ki film, imgesel bir hareket türü olarak, göçmenlerin ayrılma, yolculuk ve yerleşme süreçlerinde karşılaştıkları zorlukları ve yaşadıkları derin duygusal deneyimleri görsel ve işitsel unsurlarla izleyiciye aktarmaktadır. Bu aktarım, izleyicide mesafesiz bir algı ve güçlü bir empati uyandırarak, göçün yalnızca yapısal ve politik bir olgu olmaktan öte, derinlemesine insani bir durum olduğu bilincini pekiştirmektedir.[74] Pezzoli ve Olgiati de göç temalı filmlerin, yerleşik görsel klişeleri sorgulama ve izleyiciyi aktif bir düşünsel konuma davet etme potansiyelini vurgulamaktadır.[75] Kısacası bu çalışma, din ve göç arasındaki ilişkiyi ele alarak, ampirik çalışmaların sınırlı olduğu din ve sinema çalışmaları alanına önemli bir katkı sunmaktadır. [76]

Öte taraftan *Misafir* filmi zorunlu göç deneyimini başarılı biçimde yansıtsa da bazı temsil sorunları ve sınırlılıklar taşımaktadır. İlk olarak, göç literatüründe göçmenlerin ayrılmasından yerleşme sürecine kadar dinin önemli katkılar sunduğunu ortaya koymasına karşın filmde dinî temaların oldukça sınırlı şekilde ele alınması dikkat çekmektedir.[77] Bu çerçevede bir bakıma dinin görünürlüğünün sınırlı kalmasının, çalışmanın kapsamını daralttığını belirtmek gerekir. İkinci olarak filmde ev sahibi toplumun daha ziyade ötekileştirici ve dışlayıcı biçimde öne çıkarılmasından söz etmek mümkündür. Oysa ev sahibi toplumun bazı kesimlerinin Suriyeli göçmenlere misafirperverlik söylemiyle yaklaştığı bilinmektedir.[78] Bu durum, filmin sunduğu temsillerin mutlak gerçeklikler olmaktan ziyade, belirli bir bakış açısının ürünü olduğunu göstermektedir.

[74] Urry, *Mobilities*, 47–49.

[75] Pezzoli-Olgiati, "Visual Culture and Religion: A Sociological Perspective", 273.

[76] Yorulmaz, "Sinema ve Din İlişkisi: Akademik Tezler ve Yayınlar Üzerine Bir Değerlendirme", 58.

[77] Levitt, *God Needs no Passport*; Eppsteiner vd., *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroad*; Mehmet Ali Kirman- İlbey Dölek, *Göç ve Din: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım* (Ankara: Astana Yayınları, 2025); Celaleddin Çelik, *Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına: Dindarlığın Değişen Kentsel Görünümleri* (Ankara, 2013); Yakup Çoştu (ed.), *Göç ve Din Üzerine* (London: Transnational Press London, 2020).

[78] Didem Danış- Dilara Nazlı, "A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul", *International Migration* 57/2 (2019), 153.

4. Sonuç

Sonuç olarak bu makale, sinema filmlerinin toplumsal olguları analiz etmede değerli bir araç olabileceğini göstermektedir. Bu bağlamda *Misafir* filmi, zorunlu göç deneyimini temsiller aracılığıyla yeniden inşa etmekte; izleyiciyi hem bilişsel hem duygusal düzeyde sürece dâhil etmektedir. Böylece film çözümlemesi aracılığıyla, mobilite yaklaşımının din sosyolojisine sağladığı kuramsal derinlik vurgulanmakta ve görsel medya analizinin önemi ortaya çıkarılmaktadır. Kısacası bu çalışma göçü, yalnızca fiziksel bir hareketlilik değil; toplumsal, kültürel, ekonomik ve siyasal süreçlerin kesişiminde şekillenen çok katmanlı bir deneyim olarak yeniden düşünmemize olanak tanımaktadır. Gelecekte, farklı dinî ve sosyal grupların göç deneyimlerine odaklanan sinematik analizler hem mobilite yaklaşımının hem de dinin göç bağlamındaki rolünün daha kapsamlı anlaşılmasına katkı sunabilecektir.

Kaynakça

Abadan-Unat, Nermin. *Bitmeyen Göç: Konuk İşçilikten Ulus-Ötesi Yurttaşlığa.* İstanbul: Bilgi Üniversitesi Yayınları, 2002.

Akmeşe, Erdem - Küngeru, Ayhan. "Bir Homo Sacer Örneği Olarak 'Umudun Öteki Yüzü' Filminde Mülteciliğin Sunumu". *Art Vision* 28/49 (2022), 116–123.

Aliefendioğlu, Hanife - Beşpınar, Fatma Umut. "Türkçe Literatürde Farklı Disiplinlerden Mobilite (Hareketlilik) Çalışmalarının Toplumsal Cinsiyet Boyutu Üzerinden İncelenmesi". *Nüfusbilim Dergisi* 44/1 (Aralık 2022), 27–58.

Amelina, Anna - Faist, Thomas. "De-Naturalizing the National in Research Methodologies: Key Concepts of Transnational Studies in Migration". *Ethnic and Racial Studies* 35/10 (2012), 1707–1724. https://doi.org/10.1080/01419870.2012.659273.

Aytaç, Ömer. "Kent Yoksulluk ve Sosyal Düzensizlik Potansiyeli". *Mukaddime* 7/1 (2016), 135–155. https://doi.org/10.19059/mukaddime.50521.

Bauman, Zygmunt. *Liquid Modernity*. Cambridge: Polity Press, 2000.

Braun, Virginia - Clarke, Victoria. "Using Thematic Analysis in Psychology". *Qualitative Research in Psychology* 3/2 (2006), 77–101.

Buitelaar, Marjo vd. "Muslim Pilgrimage Through the Lens of Women's New Mobilities". *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond Reconfiguring Gender, Religion, and Mobility*. ed. Marjo Buitelaar vd. 5–19. New York and Oxon: Routledge, 2021.

Castells, Manuel. *The Rise of the Network Society*. Oxford: Blackwell, 2010.

Çelik, Celaleddin. *Geleneksel Şehir Dindarlığından Modern Kent Dindarlığına: Dindarlığın Değişen Kentsel Görünümleri*. Ankara: Hikmetevi Yayınları, 2013.

Çipe, Kemal. "Ulusaşırı Türk Sineması". *Göç Dergisi* 8/3 (2021), 383–405.

Çoştu, Yakup (ed.). *Göç ve Din Üzerine.* London: Transnational Press, 2020.

Cresswell, Tim. *Geographic Thought: A Critical Introduction.* Oxford: Wiley-Blackwell, 2013.

Cresswell, Tim. *On the Move: Mobility in the Modern Western World*. London: Routledge, 2006.

Danış, Didem - Nazlı, Dilara. "A Faithful Alliance Between the Civil Society and the State: Actors and Mechanisms of Accommodating Syrian Refugees in Istanbul". *International Migration* 57/2 (2019), 143–157. https://doi.org/10.1111/imig.12503.

Dönmez-Colin, Gönül. *Turkish Cinema: Identity, Distance and Belonging*. London: Reaktion Books, 2008.

Eppsteiner, Holy Straut vd. (eds). *Intersections of Religion and Migration: Issues at the Global Crossroad.* New York: Palgrave Macmillan, 2016.

Erdoğdu Başaran, Reyhan. "Klasik Nusayrî Metinlerinde Mezhebe Giriş: Dini Eğitim ve Amcalık Geleneği". *İlahiyat Tetkikleri Dergisi* 63/1 (Nisan 2025), 71-83.

Fallov, Mia Arp vd. "Mobile Forms of Belonging". *Mobilities* 8/4 (2013), 467–486. https://doi.org/10.1080/17450101.2013.769722.

Hagan, Jacqueline Maria. *Migration Miracle: Faith, Hope, and Meaning on the Undocumented Journey.* Cambridge, MA: Harvard University Press, 2008.

Haznedaroğlu, Andaç. *Misafir [The Guest from Aleppo to İstanbul]* (Film, 2017). https://www.imdb.com/title/tt5554314/

Horstman, Alexandre - Jung, Jin-Heon. "Refugees and Religion". *Building Noah's Ark for Migrants, Refugees, and Religion.* ed. Alexandre Horstman - Jin-Heon Jung. 3–23. Newyork: Palgrave, 2015.

İçduygu, Ahmet - Sirkeci, İbrahim. "Cumhuriyet Dönemi Türkiye'sinde Göç Hareketleri". *75 Yılda Köylerden Şehirlere*. ed. Oya Baydar. 249–268. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları, 1999.

Kadrouch-Outmany, Khadija - Buitelaar, Marjo. "Young Moroccan-Dutch Women on Hajj: Claiming Female Space'. *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond Reconfiguring Gender, Religion, and Mobility*. ed. Marjo Buitelaar vd. 36–56. Oxon, New York: Routledge, 2021.

Karpat, Kemal H. *Osmanlı Nüfusu (1830-1914): Demografik ve Sosyal Özellikler*. İstanbul: Timaş Yayınları, 2003.

Kirman, Mehmet Ali - Dölek, İlbey (ed.). *Göç ve Din: Disiplinlerarası Bir Yaklaşım.* Ankara: Astana Yayınları, 2025.

Köprülü, Sevtap Günay. "Reflections of Migration on Literature and Cinema". *Söylem Filoloji Dergisi* 7/3 (December 2022), 698–710. https://doi.org/10.29110/soylemdergi.1180780.

Levitt, Peggy. *God Needs No Passport*. New York: Newpress, 2007.

Malkki, Liisa H. "Refugees and Exile: From "Refugee Studies" to the National Order of Things". *Annual Review of Anthropology* 24 (1992), 495–523.

Marshall, Catherine - Rossman, Gretchen B. *Designing Qualitative Research*. Thousand Oaks, CA: Sage Publications, 4. Edition, 2006.

Mazumdar, Shampa - Mazumdar, Sanjoy. "Religion and Place Attachment: A Study of Sacred Places". *Journal of Environmental Psychology* 24/3 (2004), 385–397. https://doi.org/10.1016/j.jenvp.2004.08.005

McMorran, Chris. "Practising Dwelling: Tourists and 'Home' in Rural Japan". *Tourist Studies* 15/3 (2015), 273–289. https://doi.org/10.1177/1468797614563434

Nail, Thomas. *Göçmen Figürü*. trans. Dilşa Ritsa Eşli. İstanbul: İletişim Yayınları, 2022.

Özarslan, Metin. *Görsel Kültür ve Film Çözümleme Yöntemleri.* İstanbul: Ayrıntı Yayınları, 2016.

Öztürk, Ali. "Sinema ve Toplumsal Bellek İlişkisi: 'Dedemin İnsanları' Filmi Üzerine Bir Analiz". *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi* 12/3 (2024), 1718–1750.

Pezzoli-Olgiati, Daniela. "Visual Culture and Religion: A Sociological Perspective". *Religion and the Public Sphere*. ed. Peter L. Berger - Grace Davie. 265–275. New York: Routledge, 2020.

Riessman, Catherine Kohler. *Narrative Methods for the Human Sciences*. California: Sage Publications, 2008.

Ritchie, Jane vd. *Qualitative Research Practice: A Guide for Social Science Students and Researchers*. London: Sage Publications, 2. Basım, 2013.

Sağır, Hayriye - Koç, Süleyman. "Türkiye'de Dış Göç ve Kentsel Yönetişim: Uyum Süreçleri, Sosyal Dinamikler ve Yönetim Politikaları". *Çağdaş Yerel Yönetimler* 34/1 (2025), 33–82.

Schiller, Nina Glick - Thomas Faist (ed.). *Migration, Development, and Transnationalization: A Critical Stance.* New York and Oxford: Berghahn Books, 2010.

Schöning, Claudia. "Almanya'da Yabancı İşçiler Üzerine Sinema Filmleri". *Istanbul Journal of Sociological Studies* 16 (September 2011), 90–101.

Sheller, Mimi - Urry, John. "The New Mobilities Paradigm". *Environment and Planning A* 38/2 (2006), 207–226. https://doi.org/10.1068/a37268

Tayanç, Mehmet - Aktaş, Ahmet. "Kur'an-ı Kerim'de Sözü Edilen MekânlarınToplumsal İzdüşümleri Üzerine Sosyolojik Bir Analiz". *Şırnak Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi* 34/1 (2024), 59–87. https://doi.org/10.35415/sirnakifd.1415291

GİB, T.C İçişleri Bakanlığı Göç İdaresi Başkanlığı. "Yabancılar ve Uluslararası Koruma Kanununda Geçici Koruma". Erişim 9 Şubat 2025. https://www.goc.gov.tr/yabancilar-ve-uluslararasi-koruma-kanununda-gecici-koruma

Tekeli, İlhan vd. *Development of the Istanbul Metropolitan Area and Low-Cost Housing.* Istanbul: Belbim A.Ş., 1992.

Toy, Muhammed Ersin - Sim, Şükrü. "Türk Sinemasında Suriyeli Mülteciler: 'Kardeşim İçin Der'a' Filminde Mültecilerin Mağduriyet Temsili". *İletişim Çalışmaları Dergisi* 7/1 (2021), 49–92.

Turner, Victor. *The Forest of Symbols: Aspects of Ndembu Ritual. Ithaca and London*: Cornell University Press, 1992.

Tweed, Thomas A. *Crossing and Dwelling: A Theory of Religion.* Cambridge, MA and London: Harvard University Press, 2006.

Tweed, Thomas A. *Din.* trans. Deniz Keskin. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, 2024.

UNHCR, United Nations High Commissionary for Refugees. "Syrian Emer-

gency". Erişim 14 Haziran 2025. https://www.unhcr.org/emergencies/syria-emergency

Urry, J. *Mobilities.* Oxford: Polity Press, 2007.

Urry, John. *Sociology Beyond Societies: Mobilities for the Twenty First Century.* London: Routledge, 2000.

Van Leeuwen, Richard. "In the 'Land of Wonders': Bint al-Shāṭi"s Pilgrimage: The Hajj and the Construction of Reformist Religiosity". *Muslim Women's Pilgrimage to Mecca and Beyond*. ed. Marjo Buitelaar vd. 166–180. New York and Oxon: Routledge, 2021.

Vásquez, Manuel A. - Knott, Kim. "Three Dimensions of Religious Place-Making in Diaspora". *Global Networks* 14/3 (2014), 326–347. https://doi.org/10.1111/glob.12062.

Wimmer, Andreas - Glick Schiller, Nina. "Methodological Nationalism and Beyond: Nation-State Building, Migration and the Social Sciences". *Global Networks* 2/4 (2002), 301–334. https://doi.org/10.1111/1471-0374.00043.

Yıldırım, Ali - Şimşek, Hasan. *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Ankara: Seçkin, 12. Edition, 2011.

Yılmaz, Hasan Ali. "Emplacement Processes of Syrian Refugees in the Context of Migration, Religion and Space". *Marifetname* 12/1 (2025), 277–298.

Yorulmaz, İhsan. "Sinema ve Din İlişkisi: Akademik Tezler ve Yayınlar Üzerine Bir Değerlendirme". *Uluslararası İlahiyat Araştırmaları Dergisi* 5/2 (2019), 69–90. https://doi.org/10.29288/uidad.623926.

Yüksel, Eren. "Daha ve Misafir Filmlerinde Mültecilere Yönelik Dışlama Pratikleri ve Yok-Yerler". *Ankara Üniversitesi İlef Dergisi* 6/2 (2019), 227–250. https://doi.org/10.24955/ilef.653996.